

УДК 343.353

Юридичні науки

Гончарук Дмитро Ігорович

старший науковий співробітник

*Науковий центр проблем виховання доброчесності
та запобігання корупції у секторі безпеки та оборони
Національного університету оборони України*

Honcharuk Dmytro

Senior Research Building

*Integrity Training and Education Center of the
National Defence University of Ukraine*

ORCID: 0000-0002-3664-3636

Гончарук Наталія Анатоліївна

науковий співробітник управління

Національний університет оборони України

Honcharuk Nataliya

Scientific Employee

National Defence University of Ukraine

ORCID: 0009-0002-3464-0623

Калітник Максим Сергійович

старший науковий співробітник

*Науковий центр проблем виховання доброчесності
та запобігання корупції у секторі безпеки та оборони
Національного університету оборони України*

Kalitnyk Maksym

Senior Research

*Building Integrity Training and Education Center of the
National Defence University of Ukraine*

ORCID: 0000-0002-7897-9138

Пікуль Ростислав Володимирович

старший науковий співробітник

*Науковий центр проблем виховання доброчесності
та запобігання корупції у секторі безпеки та оборони*

Національного університету оборони України

Pikul Rostyslav

Senior Research

*Building Integrity Training and Education Center of the
National Defence University of Ukraine*

ORCID: 0000-0003-3928-9596

**ВИЗНАЧЕННЯ ЗАХОДІВ ЩОДО УДОСКОНАЛЕННЯ
МЕТОДИЧНОГО АПАРАТУ СИСТЕМИ ЗАПОБІГАННЯ ТА
ВИЯВЛЕННЯ КОРУПЦІЇ У ЗБРОЙНИХ СИЛАХ УКРАЇНИ ПІД ЧАС
ОСОБЛИВОГО ПЕРІОДУ**

**DETERMINATION OF MEASURES TO IMPROVE THE
METHODOLOGICAL APPARATUS OF THE SYSTEM OF
PREVENTION AND DETECTION OF CORRUPTION IN THE ARMED
FORCES OF UKRAINE DURING A SPECIAL PERIOD**

Анотація. У статті основну увагу зосереджено на негативному впливі корупції на ефективність механізму держави, зниження керованості держави та погіршення організації суспільного життя навіть в умовах воєнного стану. Запобігання корупції має здійснюватися виключно на правових засадах – дотримуючись принципів верховенства права та визнаючи, що в Україні права і свободи людини та їх гарантії визначають зміст і спрямованість діяльності держави. Проаналізовано зміни та доповнення до законодавства про запобігання корупції в Україні в період дії воєнного стану. Констатовано, новели передбачені законодавством щодо посилення відповідальності за корупційні злочини в період дії воєнного

стану цілком обґрунтовані та спрямовані на не допущення розкрадання міжнародної допомоги.

Розроблено наукове бачення законодавчого підходу до запобігання корупції в Україні. Крім того, запровадження діяльності Уповноваженого підрозділу (уповноваженої особи) Агентства з питань запобігання та виявлення корупції – основної ланки антикорупційної інфраструктури, покликаної допомагати керівникам та іншим працівникам державних установ, у тому числі в період дії воєнного стану в Україні.

Метою статті є порівняльний аналіз правового забезпечення заходів щодо удосконалення методичного апарату системи запобігання та виявлення корупції у Збройних Силах України під час особливого періоду.

Автор приходить до висновку, що під час особливого періоду необхідно вживати наступні заходи щодо її удосконалення та розвитку системи запобігання та виявлення корупції у Збройних Силах України:

надання консультацій суб’єктам декларування з метою належного виконання вимог фінансового контролю в умовах воєнного стану;

забезпечення методичної допомоги суб’єктам декларування, що займають військові посади, які пов’язані із високим рівнем корупційних ризиків (бригадний генерал, генерал-лейтенант, генерал-майор, генерал, віце-адмірал, контр-адмірал, адмірал), під час інформування про суттєві зміни у майновому стані;

створення належної інституційної системи запобігання та виявлення корупції у Збройних Силах України на основі міжнародних стандартів та передової світової практики з урахуванням специфіки української правової системи. Важливим кроком у напрямі удосконалення системи інституційного забезпечення стало створення у структурі Міністерства оборони Управління з питань запобігання та виявлення корупції у Збройних Силах України.

запобігання та врегулювання потенційного і реального конфлікту інтересів;

організація роботи безпечних (за потреби анонімних) каналів повідомлення щодо можливих факти корупційних правопорушень у Збройних Силах України, інших порушень вимог антикорупційного законодавства;

створення належних механізмів захисту військових - викривачів корупції;

внесення змін до положень Кримінального кодексу України (зокрема ст. 45 – 48, 74, 75, 79, 80 – 82, 86, 87, 89, 91), шляхом доповнення їх положеннями про заборону звільнення від кримінальної відповідальності, якщо злочин, пов'язаний із загрозою для миру та безпеки людства;

Ключові слова: законодавство про запобігання корупції, корупція, Збройні Сили України, воєнний стан, особливий період.

Summary. *The article focuses on the negative impact of corruption on the efficiency of the State mechanism, the reduction of the State's governability and the deterioration of the organisation of public life even under martial law. Prevention of corruption should be carried out exclusively on a legal basis - adhering to the principles of the rule of law and recognising that in Ukraine human rights and freedoms and their guarantees determine the content and direction of the State's activities. The author analyses the amendments and additions to the legislation on prevention of corruption in Ukraine during the period of martial law. It is stated that the novelties envisaged by the legislation on strengthening liability for corruption offences during martial law are fully justified and aimed at preventing the embezzlement of international assistance.*

A scientific vision of the legislative approach to preventing corruption in Ukraine has been developed. In addition, the Authorised Unit (authorised person) of the Agency for the Prevention and Detection of Corruption was introduced as the main part of the anti-corruption infrastructure designed to assist managers

and other employees of public institutions, including during the period of martial law in Ukraine.

The purpose of the article is to make a comparative analysis of the legal framework for measures aimed at improving the methodological apparatus of the system for preventing and detecting corruption in the Armed Forces of Ukraine during the special period.

The author comes to the conclusion that during the special period, the following measures should be taken to improve and develop the system of prevention and detection of corruption in the Armed Forces of Ukraine

Providing advice to declaration entities for the purpose of proper implementation of financial control requirements under martial law;

providing methodological assistance to declarants holding military positions associated with a high level of corruption risks (brigadier general, lieutenant general, major general, general, vice admiral, rear admiral, admiral) in reporting significant changes in their property status;

establishing an appropriate institutional system for preventing and detecting corruption in the Armed Forces of Ukraine based on international standards and best practices, taking into account the specifics of the Ukrainian legal system. An important step towards improving the institutional support system was the establishment of the Department for the Prevention and Detection of Corruption in the Armed Forces of Ukraine within the Ministry of Defence.

preventing and resolving potential and actual conflicts of interest;

organisation of secure (if necessary, anonymous) reporting channels for possible corruption offences in the Armed Forces of Ukraine and other violations of anti-corruption legislation;

establishing appropriate mechanisms to protect military whistleblowers;

amendments to the provisions of the Criminal Code of Ukraine (in particular, Articles 45 - 48, 74, 75, 79, 80 - 82, 86, 87, 89, 91) by supplementing

them with provisions prohibiting exemption from criminal liability if the offence is related to a threat to peace and security of mankind.

Key words: *legislation on prevention of corruption, corruption, the Armed Forces of Ukraine, martial law, special period.*

Постановка проблеми. У сучасному світі корупція є згубним для суспільства явищем, оскільки полягає в тому, що особа використовує надані їй службові повноваження або пов'язані з ними можливості для отримання неправомірної вигоди та негативно впливає на виконання державою своїх обов'язків щодо забезпечення та утвердження прав та свобод людини, передбачених Конституцією України. Ступінь захисту держави від зовнішніх загроз, у тому числі збройної агресії, на думку Хомберг Ф. (*Ceschel, F., Hinna, A. & Homberg, F. (2022)*) безпосередньо залежить від внутрішньої стабільності, міцності національно-державного апарату та ефективності політичної влади на всій національній території. У таких випадках корупція часто стає основною причиною політичних та економічних криз [1, с. 571]. Варто погодитися, з думкою Сігна Д. (*Singh, Danny (2022)*) про те що корупція чинить значний вплив на усі верстви суспільства, адже підриває принципи демократизму та верховенства права, а також може призводити до порушення прав людини, зниження рівня та якості життя а також дозволяє представникам організованої злочинності терористам та іншим небезпечним особам уникнути кримінальної відповідальності Це негативне явище існує в усіх країнах, великих і малих, багатих і бідних, але його наслідки найбільш серйозні в країнах, що розвиваються [2, с. 69].

З початком військової агресії росії проти України за поданням Ради національної безпеки і оборони України відповідно до п. 20 ст. 106 Конституції України, на підставі Закону України «Про правовий режим воєнного стану» реалізується план впровадження та забезпечення заходів правового режиму воєнного стану в Україні [3]. У цьому контексті боротьба

зі злочинністю та корупцією сьогодні залишається одним із стратегічних пріоритетів країни. Кримінальні реалії сьогодення вимагають від держав розробки дієвих механізмів реагування, зокрема забезпечення скоординованих цілеспрямованих спільних дій законодавчих та правоохоронних органів у сфері запобігання корупції серед військовим.

З одного боку, пов'язувати досягнення Збройних Сил України з проблемою корупції дещо неетично та некоректно. Адже значна частина того, що роблять Збройні сили – не завдяки, а всупереч. Те, що ми не програли війну, є результатом неймовірного героїзму тисяч українців, які щодня ризикують своїм життям. З іншого боку – є прояви корупції, тому запобігання цим проявам ніхто не відміняв навіть під час воєнного стану. Треба розуміти, що корупція в українському оборонному комплексі, безумовно, має об'єктивні обмеження. У воюючій країні з обмеженими ресурсами неможливо вкрати все. Таким чином, корупцію в сфері оборони полягає у лобюванні окремих виробників і постачальників, розробці схем проведення формальних тендерів, створенні передумов для покупки чогось набагато дорожче, ніж можна купити. За все це в першу чергу відповідає Міністерство оборони та військові представництва.

Це, звичайно, не той рівень розвитку корупції, який може зробити країну небоєздатною. Проте він все одно чинить негативний вплив на якість оснащення та військової техніки. Тому що за ті ж гроші можна купити інші речі. Саме запобігання проявам корупції у Збройних Силах України (у секторі оборони країни в цілому) та особливості зазначеного процесу під час воєнного стану є предметом наукового дослідження зазначеної статті.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Роботи, присвячені вирішенню різноманітних організаційно-правових питань боротьби з корупційними злочинами та вдосконаленню вітчизняного антикорупційного законодавства належать В. Б. Авер'янову, Ю. В. Бауліній,

Б.М. Головкіну, О.М. Джужі, А.Т. Комзюку, О.М. Костенку, М.І. Мельнику, В.М. Трепаку та іншим.

Аналізуючи праці іноземних дослідників варто згадати праці Homberg, F., Ceschel, F., Hinna, A., Singh, Danny. Незважаючи на значний обсяг робіт, присвячених питанням запобігання та протидії корупції, окремі аспекти застосування законодавства у сфері запобігання корупції в Збройних Силах України в умовах воєнного стану не досліджені.

Метою статті є аналіз правового забезпечення заходів щодо удосконалення методичного апарату системи запобігання та виявлення корупції у Збройних Силах України під час особливого періоду.

Виклад основного матеріалу дослідження. Подальший розвиток України у суверенну, незалежну, демократичну, соціальну, правову державу нині як ніколи залежить від рішучості політиків, державних діячів і державних службовців, принциповості окремих громадян і громадянського суспільства в цілому у боротьбі із зовнішніми та внутрішніми загрозами. Одним із найнебезпечніших внутрішніх ворогів України є корупція у Збройних Силах України, яка унеможливує ефективний економічний, соціальний та гуманітарний розвиток України, гальмує процес євроінтеграції та потрапляє до рук зовнішніх ворогів нашої країни. Тому нині викорінення корупції є одним із найважливіших завдань нашої держави [4, с. 75]. Для ефективної боротьби з корупцією у Збройних Силах України необхідно створити наукову концепцію її запобігання. Однією з головних основ цієї концепції має стати розуміння корупції як соціально детермінованого явища. На цій основі необхідно розробити стратегію і тактику боротьби із корупційними злочинами, поставивши відповідні цілі, визначити засоби їх досягнення та рівень матеріального, фінансового, організаційного та правового забезпечення [4, с. 236].

Профілактика корупційних злочинів у Збройних Силах України – це комплексний, організований та науковий процес, у якому держава та інші

спеціально уповноважені суб'єкти впливають на формування негативних факторів корупційної злочинності та толерування корупції у суспільстві. Одним із ключових напрямів профілактики є попередження корупційних злочинів, а її профілактичний зміст полягає саме в усуненні та ліквідації причин і умов корупційних злочинів та інших кримінально-правових факторів, що впливають на формування особистості. Теоретико-методологічні дослідження корупційної злочинності висвітлює першочергову важливість запобігання цьому соціально-правовому явищу, а також іншим формам боротьби [5, с. 73].

Стратегічним завданням антикорупційної політики є протидія корупції, шляхом підвищення прозорості діяльності державної влади та місцевого самоврядування, дотримання прав і свобод людини і громадянина, створення умов для економічного розвитку, забезпечення європейських соціальних стандартів і добробуту людей. Цього можна досягти шляхом реалізації антикорупційної політики, яка передбачає поступове зниження рівня корупції в державі та налагодження ефективних механізмів запобігання та протидії корупції в Україні. Мають також визначатись стратегічні і тактичні цілі протидії корупції у Збройних Силах України, ставитись завдання перед конкретними антикорупційними органами, обиратись засоби протидії корупції [6].

Для ефективної боротьби з корупцією в Україні, окрім наявності відповідної політичної волі, потрібне відповідне законодавче забезпечення (комплекс законодавчих положень, що регулюють механізми запобігання корупції та відповідальності за корупційні правопорушення), створення ефективної системи державних інституцій, забезпечення розробки та реалізації антикорупційної політики, превентивних заходів для запобігання корупції та належної координації для її подолання. Створення такої інституційної системи має відповідати міжнародним стандартам (зокрема, антикорупційним конвенціям ООН та Європейської комісії, а також

рекомендаціям GRECO та Стамбульському плану дій Антикорупційної мережі ЄС), ОЕСР (Організація економічного співробітництва та розвитку) та передового світового досвіду з урахуванням специфіки української правової системи.

В умовах війни є нагальна потреба посилити боротьбу з корупцією шляхом внесення змін і доповнень до чинного законодавства, тим більше, що після перемоги Україна отримає від наших партнерів мільярди доларів на економічне відновлення та розвиток інфраструктури. Коли слово «фінансування» торкається найгірших частин державного апарату, в очах людей з'являється нездоровий блиск, з'являються нові офшори. Антикорупційна система України не надто ефективна навіть у мирний час, а під час війни вітчизняні правоохоронні органи взагалі не розшукують корупціонерів, оскільки займаються здебільшого розслідуванням військових злочинів.

Незалежна антикорупційна комісія (НАКО (Independent Anti-Corruption Commission) щорічний рейтинг на підставі Global Defence Governance Integrity Index, складеного міжнародною антикорупційною організацією Transparency International в рамках проекту «Оборона та безпека», оголошено цього річний рейтинг країн світу. У цьому рейтингу Україна входить до групи країн рейтингу «D». Це свідчить про вищий ризик корупції. Ми отримали 41 бал зі 100, а ідея індексу така: чим нижчий бал, тим більше корупції [7].

Спеціальний радник з питань оборони Великобританії Мартін Моллой (*Martin Molloy*) звернув увагу на важливість Індексу доброчесності в оборонному врядуванні. Велика Британія підтримала створення індексу, оскільки концепції прозорості в оборонному секторі та боротьби з корупцією є основою належного управління. Це закладає основу військового професіоналізму, чесності та військової компетентності.

Індекс доброчесності в оборонному врядуванні – це оцінка ефективності контролю корупційних ризиків у секторах безпеки та оборони. Transparency International вимірює його кожні 5 років. Країни оцінюють за 5 параметрами: політичні; закупівлі; персонал; фінансові; військові дії. Країни з найнижчим рівнем корупційного ризику вважаються лідерами за Індексом доброчесності в оборонному врядуванні: Бельгія, Німеччина, Тайвань Норвегія, Нова Зеландія, Нідерланди, Швейцарія і Велика Британія. На жаль, Україна поки що на тому місці, в якому була в 2015 році - група "D", хоча наша мета - потрапити в групу "C" (вищий рівень). Україна має такий самий бал, як і Угорщина (41). Нижче за нас Росія (36 балів), Чилі, Аргентина та Албанія. Водночас Сербія, Вірменія, Португалія та Греція в одній групі з нами, але їхні оцінки вищі [7].

Найвразливішими ризиками для України є «закупівлі, фінанси та військові операції». Що стосується останнього, то це цілком природно з огляду на війну в країні. Придбання та фінансові ризики знаходяться в центрі уваги, оскільки нові процедури оборонних закупівель не працюють. Політичний ризик мінімальний, оскільки наша країна має належну інституційну систему та визначила пріоритетом антикорупційну політику.

У зв'язку з цим варто зазначити, що Законом України № 2113-ІХ «Про внесення змін до Кримінального кодексу України щодо посилення відповідальності за тяжкі злочини, що загрожують національній безпеці України в умовах дії режиму воєнного стану» від 3 березня 2022 року доповнено статтю 111 Кримінального кодексу – «Державна зрада» та статтю 113 Кримінального кодексу – «Диверсія» ознаками, що обтяжує відповідальність – вчинення діянь в умовах воєнного стану чи під час збройного конфлікту, а санкції за вчинення таких діянь - позбавлення волі на строк до п'ятнадцяти років або довічне позбавлення волі та конфіскація майна [8].

Вчинення державної зради та диверсії в умовах воєнного стану передбачає вчинення дій, які передбачені ст. 111 Кримінального кодексу – «Державна зрада» та ст. 113 Кримінального кодексу – «Диверсія» [9] відповідно, у період збройної агресії або загрози нападу, що ставить під загрозу незалежність держави та її територіальну цілісність, у період і на території якій діє особливий правовий режим, передбачено, що відповідні органи державної влади, військові установи та управління, органи військового управління та органи місцевого самоврядування мають повноваження, необхідні для запобігання загрозам, відсічі збройної агресії та забезпечення національної безпеки, усунення загроз державної незалежності України, територіальної цілісності та тимчасових загроз. Встановлює обмеження конституційних прав і свобод людини і громадянина, а також прав і законних інтересів юридичних осіб із зазначенням строку дії цих обмежень (воєнний стан).

Наступним важливим елементом інституційного механізму подолання корупції у Збройних Силах України стали зміни в системі фінансового контролю. Міністерство оборони України оприлюднило конкретну інформацію щодо впровадження змін в антикорупційне законодавство під час проведення кампанії декларування у 2022 – 2023 рр. Зокрема, декларація подається особисто шляхом заповнення відповідної електронної форми після перевірки суб'єктом декларування особового електронного кабінету в Реєстрі. Декларацію необхідно подавати незалежно від того, в Україні чи за кордоном знаходиться суб'єкт декларування.

Процедура інформування НАЗК про суттєві зміни у майновому стані суб'єктів декларування, передбачена ч. 4 ст. 52 Закону України «Про запобігання корупції» [14]. Інформування про суттєві зміни у майновому стані здійснюють суб'єкти декларування - службові особи, які займають відповідальне або особливо відповідальне становище, на підставі Закону «Про запобігання корупції», а також суб'єкти декларування, що

займають військові посади, які пов'язані із високим рівнем корупційних ризиків.

Частиною 2 ст. 5 Закону України «Про військовий обов'язок і військову службу» визначено, що до вищих військових звань належать: бригадний генерал, генерал-лейтенант, генерал-майор, генерал, віце-адмірал, контр-адмірал, адмірал. У разі істотних змін у майновому стані суб'єкта декларування, тобто розмір отриманих доходів, набутого майна чи витрат перевищує 50-кратний прожитковий мінімум, встановлений для працездатних осіб, з 1 січня звітного року. Для подання повідомлення суб'єкт декларування зобов'язаний повідомити про це державні органи протягом десяти днів з дня отримання доходу, придбання майна чи здійснення витрат [10].

З метою удосконалення методичного апарату системи запобігання та виявлення корупції у Збройних Силах України у Міністерстві оборони України створено Департамент з питань запобігання корупції. Департамент закликав громадськість до активної співпраці у разі виявлення зловживань або корупції під час оборонних закупівель. Про це повідомляє прес-служба Міноборони [15, с. 282].

Висновки. За результатами порівняльного аналізу правового забезпечення системи запобігання та виявлення корупції у Збройних Силах України під час особливого періоду, пропонуємо заходи щодо її удосконалення та розвитку:

- надання консультацій суб'єктам декларування з метою належного виконання вимог фінансового контролю в умовах воєнного стану;
- забезпечення методичної допомоги суб'єктам декларування, що займають військові посади, які пов'язані із високим рівнем корупційних ризиків (бригадний генерал, генерал-лейтенант, генерал-майор, генерал, віце-адмірал, контр-адмірал, адмірал), під час інформування про суттєві зміни у майновому стані;

- візуванні проектів відомчих актів щодо основної діяльності, внутрішньовідомчих, господарських, кадрових питань особового складу Збройних Сил України – у випадку наявності безпосереднього або дистанційного доступу до системи діловодства;

- створення належної інституційної системи запобігання та виявлення корупції у Збройних Силах України на основі міжнародних стандартів та передової світової практики з урахуванням специфіки української правової системи. Важливим кроком у напрямі удосконалення системи інституційного забезпечення стало створення у структурі Міністерства оборони Департаменту з питань запобігання та виявлення корупції у Збройних Силах України.

- запобігання та врегулювання потенційного і реального конфлікту інтересів;

- організація роботи безпечних (за потреби анонімних) каналів повідомлення щодо можливих фактів корупційних правопорушень у Збройних Силах України, інших порушень вимог антикорупційного законодавства;

- створення належних механізмів захисту військових - викривачів корупції;

- внесення змін до положень Кримінального кодексу України (зокрема ст. 45-48, 74, 75, 79, 80-82, 86, 87, 89, 91), шляхом доповнення їх положеннями про заборону звільнення від кримінальної відповідальності, якщо злочин, пов'язаний із загрозою для миру та безпеки людства;

- розробка ефективних механізмів інформування вищого військового командування, Національного агентства з питань запобігання корупції, Спеціальної антикорупційної прокуратури про факти, які свідчать про вчинення корупційних правопорушень та інших порушень вимог антикорупційного законодавства у Збройних Силах України.

Література

1. Ceschel F., Hinna A., Homberg F. Public Sector Strategies in Curbing Corruption: A Review of the Literature. *Public Organization Review*. 2022. 22. P. 571–591. doi: <https://doi.org/10.1007/s11115-022-00639-4>
2. Singh D. The Causes of Police Corruption and Working towards Prevention in Conflict-Stricken States. *Laws*. 2022. 11(5). 69 p. doi: <https://doi.org/10.3390/laws11050069>
3. Про правовий режим воєнного стану : Закон України від 12 трав. 2015 р. № 389-VIII. *Відомості Верховної Ради України*. 2015. № 28. Ст. 250. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19#Text> (дата звернення: 25.06.2023).
4. Трепак В.М. Протидія корупції в Україні: теоретико-прикладні проблеми : монографія. Львів : ЛНУ імені Івана Франка, 2020. 444 с.
5. Шевчук О. Концепція адміністративно-правового забезпечення державної інформаційної безпеки України у сфері запобігання корупції. *Visegrad Journal on Human Rights*. 2021. № 3. С. 70-75.
6. Keene Sh. Corruption, Legitimacy and Stability: Implications for the U.S. Army, 2017.
7. General Assembly adopts un Convention against corruption, opens treaty for signature at high-level conference in Merida, Mexico, 9-11 December. Офіційний представник ООН. 2003. URL: <http://www.un.org/press/en/2003/ga10199.doc.htm> (дата звернення: 05.07.2023).
8. Пояснювальна записка до проекту Закону України «Про внесення змін до Кримінального кодексу України щодо посилення відповідальності за корупційні діяння під час дії воєнного стану» № 7348 від 04 трав. 2022 р. *Верховна Рада України*. URL: <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/pubFile/1288573> (дата звернення: 20.06.2023).

9. Про внесення змін до Кримінального кодексу України щодо посилення відповідальності за злочини проти основ національної безпеки України в умовах дії режиму воєнного стану : Закон України від 3 берез. 2022 р. № 2113-IX. *Верховна Рада України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2113-20#Text> (дата звернення: 12.07.2023).
10. Про військовий обов'язок і військову службу : Закон України від 25 березня 1992 року № 2232-XII. *Відомості Верховної Ради України*. 1992. № 27. Ст. 385. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2232-12#Text> (дата звернення: 20.06.2023).
11. Конституція України : Закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80> (дата звернення: 26.06.2023).
12. Про затвердження Указу Президента України "Про введення воєнного стану в Україні" : Закон України від 24 лют. 2022 р. № 2102-IX. *Верховна Рада України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2102-20#Text> (дата звернення: 01.07.2023).
13. Кримінальний кодекс України : Закон України від 5 квіт. 2001 р. № 2341-III. *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*. 2001. № 25-26. ст.131. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2341-14/> (дата звернення: 01.08.2023).
14. Про запобігання корупції : Закон України від 14 жовт. 2014 р. № 1700-VII. *Відомості Верховної Ради (ВВР)*. 2014. № 49. Ст. 2056. URL: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/1700-18> (дата звернення: 28.06.2023).
15. Шевчук О., Ментух Н.Ф. Реалізація політики державної інформаційної безпеки України в контексті запобігання корупції: адміністративно-правовий аспект. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія : Право*. 2021. Вип. 64. С. 282-287. URL:

http://visnyk-juris-uzhnu-uz.com/wp-content/uploads/2021/06/NVUzhNU_64.pdf (дата звернення: 20.06.2023).

References

1. Ceschel, F., Hinna, A., & Homberg, F. (2022). Public Sector Strategies in Curbing Corruption: A Review of the Literature. *Public Organization Review*, 22, 571–591. doi: <https://doi.org/10.1007/s11115-022-00639-4> [in English].
2. Singh, D. (2022). The Causes of Police Corruption and Working towards Prevention in Conflict-Stricken States. *Laws*, 11(5), 69. doi: <https://doi.org/10.3390/laws11050069> [in English].
3. Pro pravovyi rezhym voiennoho stanu : Zakon Ukrainy vid 12 trav. 2015 r. № 389-VIII. *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy*. 2015. № 28. St. 250. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19#Text> [in Ukrainian].
4. Trepak, V.M. (2020). *Protydiia koruptsii v Ukraini: teoretyko-prykladni problemy : monohrafiia*. Lviv : LNU imeni Ivana Franka, 444 [in Ukrainian].
5. Shevchuk, O. (2021). Kontsepsiia administratyvno-pravovoho zabezpechennia derzhavnoi informatsiinoi bezpeky Ukrainy u sferi zapobihannia koruptsii. *Visegrad Journal on Human Rights*, 3, 70-75 [in Ukrainian].
6. Keene, Sh. (2017). Corruption, Legitimacy and Stability: Implications for the U.S. Army [in English].
7. General Assembly adopts un Convention against corruption, opens treaty for signature at high-level conference in Merida, Mexico, 9-11 December. Ofitsiinyi predstavnyk OON. (2003). URL: <http://www.un.org/press/en/2003/ga10199.doc.htm> [in English].
8. Poiasniuvalna zapyska do proektu Zakonu Ukrainy «Pro vnesennia zmin do Kryminalnoho kodeksu Ukrainy shchodo posylennia vidpovidalnosti za koruptsiini diiannia pid chas dii voiennoho stanu» № 7348 vid 04 trav. 2022

- r. *Verkhovna Rada Ukrainy*. URL: <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/pubFile/1288573> [in Ukrainian].
9. Pro vnesennia zmin do Kryminalnoho kodeksu Ukrainy shchodo posylennia vidpovidalnosti za zlochyny proty osnov natsionalnoi bezpeky Ukrainy v umovakh dii rezhymu voiennoho stanu : Zakon Ukrainy vid 3 berez. 2022 r. № 2113-IX. *Verkhovna Rada Ukrainy*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2113-20#Text> [in Ukrainian].
10. Pro viiskovyi oboviazok i viiskovu sluzhbu : Zakon Ukrainy vid 25 bereznia 1992 roku № 2232-XII. *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy*. (1992). № 27. St. 385. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2232-12#Text> [in Ukrainian].
11. Konstytutsiia Ukrainy : Zakon Ukrainy vid 28.06.1996 № 254k/96-VR. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80> [in Ukrainian].
12. Pro zatverdzhennia Ukazu Prezydenta Ukrainy "Pro vvedennia voiennoho stanu v Ukraini" : Zakon Ukrainy vid 24 liut. 2022 r. № 2102-IX. *Verkhovna Rada Ukrainy*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2102-20#Text> [in Ukrainian].
13. Kryminalnyi kodeks Ukrainy : Zakon Ukrainy vid 5 kvit. 2001 r. № 2341-III. *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy*. 2001. № 25-26. st.131. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2341-14/> [in Ukrainian].
14. Pro zapobihannia koruptsii : Zakon Ukrainy vid 14 zhovt. 2014 r. № 1700-VII. *Vidomosti Verkhovnoi Rady*. (2014). № 49. St. 2056. URL: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/1700-18> [in Ukrainian].
15. Shevchuk, O., & Mentukh, N.F. (2021). Realizatsiia polityky derzhavnoi informatsiinoi bezpeky Ukrainy v konteksti zapobihannia koruptsii: administratyvno-pravovyi aspekt. *Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho natsionalnoho universytetu. Serii : Pravo*, 64, 282-287. URL: [International Scientific Journal "Internauka" <https://doi.org/10.25313/2520-2057-2023-16>](http://visnyk-</p></div><div data-bbox=)

juris-uzhnu-uz.com/wp-content/uploads/2021/06/NVUzhNU_64.pdf [in
Ukrainian].